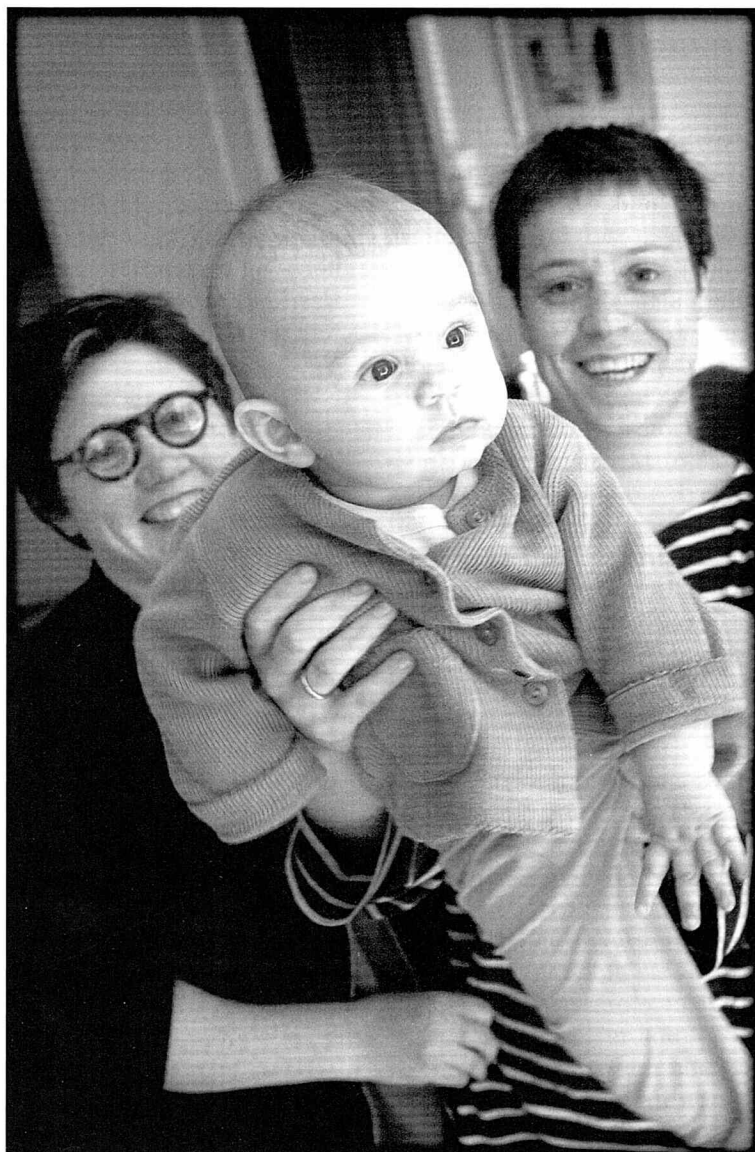

Kunstig lovgivning

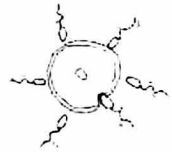
– om lesbisk adgang til kunstig befrugtning

Af Thomas Søbirk Petersen og Kirsten Hansen

Rikke og Ane Djørup
med deres datter Rigmor.

FOTO: JACOB BOSERUP/SCANPIX

Den 1. oktober 1997 blev det forbudt for læger at hjælpe lesbiske med at blive gravide via kunstig befrugtning.¹⁾ Selv i situationer hvor en lesbisk kvinde har biologiske fertilitetsproblemer (fx på grund af uregelmæssig ægløsning eller snæver passage i æggelederne) og derfor har meget svært ved at få børn, er det ulovligt for en læge at hjælpe med fx kunstig insemination eller reagensglasbefrugtning.

Cykelsmede, filosoffer og gymnasieelever derimod må gerne hjælpe lesbiske, der ønsker at få børn, med at blive kunstigt insemineret. Men lægerne, som ved noget om det – må som sagt ikke. Loven synes derfor ikke kun at være diskriminerende overfor lesbiske, der *en bloc* bliver udelukket fra at benytte sig af læge-assisteret kunstig befrugtning, men også overfor lægerne. Læger, og kun læger, bliver forhindret i at hjælpe fertile såvel som infertile lesbiske kvinder med at få gavn af kunstig befrugtning.

Er det rimeligt at vi har en lov der forhindrer lesbiske i at få børn ved hjælp af lægeassisteret kunstig befrugtning? Vi ønsker først at diskutere et synspunkt, der konkluderer at adgangen til kunstig befrugtning også bør gælde for lesbiske. Dette synspunkt kalder vi for det *ekspansive* synspunkt. For det andet vil vi diskutere et synspunkt, der konkluderer, at homoseksuelle *ikke* skal have adgang til kunstig befrugtning på lige fod med andre. Dette synspunkt har vi valgt at kalde for det *konservative* synspunkt.

DET EKSPANSIVE SYNSPUNKT

Den ekspansive holdning har nogle gode kort på hånden. Et af disse er et grundlæggende etisk princip for det danske sundhedsvæsen, nemlig:

*Lighedsprincippet*²⁾

Alle individer har lige ret til sundhedsvæsenets ydelser – uanset alder, ægteskabelig status, religion, politisk tilhørsforhold, hudfarve, seksualitet etc.

Princippet udtrykker den demokratiske ide, at ingen, på grund af fx seksualitet, religion eller hudfarve, bør blive udelukket fra at nyde godt af sundhedsvæsenets ydelser. Det er oplagt, at Loven om kunstig befrugtning strider imod princippet, i og med, at en bestemt gruppe borgere på grund af deres seksualitet *en bloc* udelukkes fra nogle af sundhedsvæsenets ydelser.

At anvende princippet forudsætter dog, at vi har en ide om hvad der bør kendetegne sundhedsvæsenets ydelser – og det er ikke nogen hemmelighed, at der er uenighed på dette punkt. Men vi, og andre, mener at alle er berettiget til sundhedsvæsenets ydelser, hvis sundhedsvæsenet, i kraft af sin faglige ekspertise og sine ressourcer, kan hjælpe os med at få *et bedre liv*. Vores synspunkt er kontroversielt, da det officielle mål for sundhedsvæsenet er forebyggelse, lindring og behandling af *sygdom*.³⁾ Det officielle mål har leveret krudt til det konservative synspunkt: At to personer af samme køn ikke kan få børn,

er ikke en sygdom og sundhedsvæsenet bør ikke bruge ressourcer på raske personer. At udelukke homoseksuelle fra at nyde godt af sundhedsvæsenets sparsomme ressourcer i forbindelse med fertilitetsbehandling er, hævdes det, derfor *ikke* diskriminerende.⁴⁾ Argumentet virker tiltrækkende, men hviler på kvikksand.

Hvis sundhedsvæsenet kun skal tage sig af sygdomme, bør de ikke bruge ressourcer på familieplanlægning, udvikling af prævention, graviditetsundersøgelser, fødselsbistand, provokerede aborter, visse typer af kosmetiske operationer og ældrepleje etc. Fx er frivillig barnløshed, eller dét at være gravid, jo ikke en sygdom. Men det er nok de færreste, der vil acceptere, at familieplanlægning, graviditetsbistand, etc. *ikke* skal være en del af det danske sundhedsvæsen.

At give grønt lys for at sundhedsvæsenet bør bruge ressourcer på at *forhindre* individer i at blive gravide, hjælpe gravide, slå fostre ihjel, etc. – men samtidig ikke vil acceptere, at sundhedsvæsenet bruger ressourcer på at hjælpe individer, med at blive gravide – er dobbeltmoralisk.⁵⁾

Et andet trumfkort som den ekspansive position kan spille, er at loven er i modstrid med FN's menneskerettighedserklæring. Fx artikel 16, stk. 1:

Enhver voksen person, uanset nationalitet, religion og race har ret til at gifte sig og skabe sin egen familie⁶⁾

Artikel 16 tolker vi som en rettighed der betoner, at det som udgangspunkt bør være det enkelte individ og ikke staten, der bestemmer om borgeren vil have børn og hvordan.

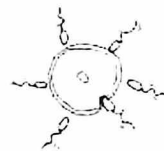
Hensynet til homoseksuelles ret til at skabe en familie bliver krænket, når staten forhindrer dem i at få børn ved lægeassisteret fertilitetsbehandling. Staten forhindrer fx ikke lesbiske i at få børn på 'almindelig' vis. Men loven stikker en kæp i hjulet for lesbiske, der ønsker at få børn med hjælp fra en læge. Lesbiske ønsker

nemlig typisk ikke at få børn på 'almindelig' vis, da det vil være uforeneligt med deres seksualitet. Og husk på, at situationen også kan være, at lesbiske ikke *kan* få børn på almindelig vis, da lesbiske selvfølgelig også kan være infertile. Diskriminationen er til at få øje på – selv lesbiske der er infertile må ikke få hjælp af eksperterne på området.

Hensynet til lighedsprincippet og retten til at skabe sin egen familie taler til fordel for at ændre den nuværende lovgivning på området og lade homoseksuelle få adgang til kunstig befrugtning.⁷⁾ Lovgivningen bør stille skarpt på om den enkelte borger er egnet som forældre – og ikke per automatik udelukke velfungerende borgere, blot fordi de har et andet kærlighedsforhold end majoriteten. En accept af den ekspansive holdning vil betyde, at flere mennesker vil få deres store ønske om et barn opfyldt, at der vil blive flere glade bedste-forældre, og at der vil blive født flere børn i Danmark med gode liv.

DET KONSERVATIVE SYNSPUNKT

At lesbiske bør have lov at leve i det kærlighedsforhold de ønsker, og at man bør respektere lighedsprincippet og retten til at skabe sin egen familie – er noget de fleste bifalder. Men konfronteret med konsekvenserne af denne accept, får piben ofte en anden og mere konservativ lyd. De konservative tilhængere af principperne mener, at staten bør *forhindre* homoseksuelle i at få hjælp til at få børn, hvis de ikke kan få dem på almindelig vis. Men denne holdning er som sagt åbenlyst i modstrid med principperne, der fx udtrykker at alle har ret til at skabe en familie uden indblanding fra staten. Så tilhængere af det konservative synspunkt må for at undgå dobbeltmoral finde en moralsk relevant forskel mellem homoseksuelle og heteroseksuelle. Det vil sige en forskel, der kan begrunde, at det kun bør være heteroseksuelle par, der skal have adgang til kun-

stig befrugtning. Spørgsmålet er, om det er muligt at finde en sådan moralsk relevant forskel. Et forslag er barnets tarv.

a. barnets tarv – kunstig befrugtning eller intet liv

Fortalere for den konservative holdning hævder ofte at det er i modstrid med *barnets tarv*, at have homoseksuelle forældre. Psykologen John Aasted Halse, tidligere formand for Børns Vilkår, er en ivrig fortæller for en konservativ holdning:

Vi er dybt bekymrede for, om børnenes sociale liv uden for hjemmet påvirkes i negativ retning af at leve som børn af homoseksuelle forældre. Det ved vi i dag alt for lidt om. Til gengæld ved vi, at det at have bøsseforældre er så speciel og unormal en familiesituation, at barnets øvrige sociale liv – i dagtilbud, skole og med kammerater – ikke kan undgå at blive påvirket. Og det er en risiko, som vi ikke mener, at samfundet skal løbe på barnets vegne.

(Politiken d. 15/12 2002)

Lone Nørgaard, en anden akademisk debattør, siger:

Det er dårligt for børn at have homoseksuelle forældre, fordi disse børn vil skille sig ud fra mængden og fordi det vil påvirke deres sjælefred negativt.

(Politiken d. 15/9 2001)

Men er det rigtigt at børn af homoseksuelle får et dårligere liv end andre? Halse og Nørgaard forudsætter *uden dokumentation* at denne påstand er rigtig.

Advarselslamperne begynder at blinke, med ordene: 'fordom' og 'diskrimination'. Vi må som et minimum forlange, at holdningerne underbygges af videnskabelige undersøgelser. Den konservative holdning kommer let til at hvile på et forkert grundlag eller på fordomme overfor homoseksuelle, hvis undersøgelser der fortæller om

børns liv med homoseksuelle mangler eller bliver fejlet ind under gulvtæppet.

Men hvad siger videnskaben så om børn af homoseksuelle? Der er os bekendt ingen undersøgelser blandt de mange undersøgelser, der faktisk er foretaget, der peger på, at børn af homoseksuelle er dårligere stillede end børn af heteroseksuelle.⁹⁾

Tværtimod er der forskning, der peger på, at børn af lesbiske har det bedre end børn af heteroseksuelle.¹⁰⁾ Børn af lesbiske er så godt som aldrig udsat for incest og vold, og der er relativt få tvangsfjernelser blandt børn af lesbiske. Hvis disse undersøgelser er rigtige, og man tager hensynet til barnets tarv alvorligt, så bør man sørge for at homoseksuelle, i det mindste har de samme rettigheder som heteroseksuelle med hensyn til at få børn.

Modsat den konservative holdning mener vi, at det kan være moralsk katastrofalt og direkte i modstrid med barnets tarv at forhindre homoseksuelle i at få børn. Men hvorfor dog det?

At forbyde lesbiske at få læge-assisteret kunstig befrugtning, gør det sværere for lesbiske, der ønsker at få børn, at få sæden testet for fx HIV-virus og andre alvorlige sygdomme. Desuden er det forbudt for andre end læger at foretage kunstig befrugtning der involverer reagensglasmetoden

Jordmoderen Nina Stork og hendes private klinik er en undtagelse hvad angår insemination. På Storks klinik kan lesbiske i dag, mod betaling, blive insemineret med sæd, der er testet. Men mange lesbiske vil alligevel forsøge at skaffe sig sæd fra venner eller bekendte og inseminere sig selv. Enten fordi det er billigere eller fordi klinikken ikke har plads til at behandle alle, eller fordi ikke alle lesbiske har kendskab til klinikken. At læger ikke kan inseminere lesbiske i offentlig regi, kan meget vel medføre, at der hvert år fødes børn med alvorlige sygdomme i stedet for børn uden disse sygdomme. Måske er der ikke tale om, at mange syge børn fødes på denne konto. Men blot det forhold

– at bare ét lesbisk par per år føder et barn med HIV-virus, hvor alternativet var, at de fik et andet barn, som var rask – peger på, at forbuddet mod lesbiske ikke er i overensstemmelse med barnets tarv. At vores bekymring er relevant, bekræftes af det forhold, at lesbiske ofte vil vælge bøsser som donor og at 5% af alle bøsser er smittet med HIV.¹¹⁾

Men hvad nu hvis de videnskabelige undersøgelser viser sig at være falske? Alt- så, hvis det er tilfældet, at børn af homo- seksuelle, *gennemsnitlig* set, faktisk har dårligere liv end børn af heteroseksuelle. Selv under de omstændigheder mener vi stadig, at det er i overensstemmelse med barnets tarv at have homoseksuelle forældre. Det kommer nemlig, som vi skal se i det følgende, helt an på *sammenlignings- grundlaget*.

Antag at et lesbisk par har fået et barn ved hjælp af kunstig insemination med anonym donorsæd. Lad os kalde barnet Ole. Lad os desuden antage, at Ole har et liv, der er værd at leve. Hvornår et liv er værd at leve er selvfølgelig meget vanskeligt at svare på. En god tommelfingerregel er, at et individ har et liv, der er værd at leve, hvis han eller hun selv giver udtryk for, at de foretrækker livet frem for ikke- eksistens. Antag yderligere at Ole, på grund af mobning, savnet af en mandlig rollemodel og savnet af ikke at vide, hvem der er hans biologiske far, ikke lever et lige så godt liv som et gennemsnitligt barn af heteroseksuelle. Men læg mærke til, at sammenligningsgrundlaget for at vurdere om det er i overensstemmelse med Oles tarv at komme til verden, bør være hvad alternativet er for Ole.

Alternativet for Ole er *ikke* at komme til verden – alternativet er *ikke*, at Ole kunne leve et andet liv – med fx heteroseksuelle forældre. Ole kan jo ikke leve et andet liv, da hans identitet afhænger af, at en bestemt ægcelle (fra hans lesbiske mor) og en bestemt sædcelle (fra en ukendt mand) møder hinanden på et bestemt tidspunkt. Derfor kommer Ole til verden ved hjælp af

kunstig befrugtning *eller* også kom Ole slet ikke til verden.

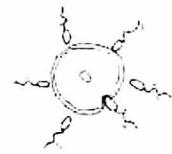
Hvis Ole har et liv, der er værd at leve er det i overensstemmelse med Oles tarv, at han er blevet bragt til verden selv om han lever et liv der er lidt dårligere end et gennemsnitligt liv.

b. retten til én forældre af hvert køn

Selv hvis videnskabelige undersøgelser peger på, at børn vil få gode liv med homo- seksuelle forældre, er der nogle der mener, at homoseksuelle ikke skal have adgang til kunstig befrugtning. For mange er det ikke et videnskabeligt spørgsmål om hvor godt disse børn vil få det, der er moralsk relevant. Men derimod at barnet får krænk- et sine rettigheder. Selv så forskellige politikere som kristendemokraten Tove Videbæk (metroXpress d. 11.9. 2001) og SF'eren Anne Grethe Holmsgaard (Politi- ken d. 17.5. 2003) har udtalt, at børn har en ret til forældre af hver sit køn, og at man krænker denne rettighed, hvis fx les- biske eller enlige bliver forældre.¹²⁾ De hen- viser begge lidt løst til FN's børnekonven- tion som et sted hvor denne ret står om- talt. Det er dog lidt underligt, da ingen artikel i Børnekonventionen omtaler at et barn har ret til en forælder af hvert sit køn!¹³⁾

Fortalere for 'retten til at have en foræl- dre af hvert sit køn' kan acceptere, at det kan gavne børnene at komme til verden med fx homoseksuelle forældre. Men de vil altså typisk hævde, at krænkelsen af den- ne ret er en handling, der er principielt forkert at udføre, uanset hvad handlingen måtte have af gode konsekvenser for for- ældrene og barnets tarv.

Er retten til en forælder af hvert køn en rettighed, vi bør være meget omhyggelige med *ikke* at krænke? Lad os prøve at be- svare dette spørgsmål ved at reflektere over værdien af et liv, hvor denne rettig- hed er krænket. Børn af enlige får fx den- ne rettighed krænket. Men der findes mange individer, der har gode liv selvom de bor hos en enlig mor eller far.

Tilhængere af den konservative holdning må som et minimum give en god begrundelse for, hvorfor det er vigtigt, at den påståede rettighed bliver overholdt. At 'retten til at have en forældre af hvert sit køn' er et vigtigt moralsk mål er ikke indlysende. Hvorfor tilstræbe at overholde rettigheden, hvis det kan gavne fx homoseksuelle og nogle børn væsentligt, samtidigt med at det vil fornærme andre minimalt, at man krænker den påståede rettighed?

Rettigheder er kun værd at værne om, hvis de er med til at sikre, at folk, samlet set, får bedre liv. Der er ikke noget moralsk godt ved at respektere en rettighed for dens egen skyld. Men som et instrument til at sikre individers velfærd kan rettigheder være en god løftestang. Det er blandt andet derfor, at retten til at skabe sig en familie (Artikel 16), er værdifuld.

Hvis vi absolut skulle formulere vores etiske synspunkter i en rettighedsterminologi, tilslutter vi os den rettighed at 'børn har ret til det bedst mulige liv'. Der er intet, der tyder på at den eneste lykkelige familie er den traditionelle kernefamilie. Det er ikke nødvendigt at 'lege' far, mor og børn for at have en god og tryk familie.

c. ej blot som middel

Lone Nørgaard mener, at lesbisk ønske om et barn ikke kan accepteres, fordi de voksne hermed reducerer barnet til et middel eller et forbrugsgode, der udelukkende skal tilfredsstille den voksne.

Jeg er led og ked af en indfaldsvinkel til børn, der handler om de voksnes behov, og de voksnes ønsker og de voksnes interesser. Som hyppigt reducerer børn til forbrugsgoder og legetøj. [...] du får derfor ikke min opbakning [til at homoseksuelle skal have lov til at adoptere børn].

(Lone Nørgaard Politiken d. 15/9 2001)

Den tyske filosof Immanuel Kants kategoriske imperativ, har leveret ammunition til argumenter af den type. Kants kategoriske

imperativ siger, at man altid skal behandle en person som et mål i sig selv og aldrig *kun* som et middel til andres mål.¹⁴⁾ At behandle en anden person som en ting er selvfølgelig etisk problematisk. Men Kant ville nok vende sig i himlen, hvis han hørte hvordan hans moralfilosofi blev misbrugt i den danske debat.

For det er svært at se, at et barn, der bliver født (og får homoseksuelle forældre), *kun* vil blive brugt som middel for at tilfredsstille forældrenes ønsker. Selvfølgelig vil barnet blive brugt som et middel til at tilfredsstille et ønske om at få børn. Dette er ganske naturligt og gælder for de fleste, der får børn (homoseksuelle eller ej). At ønske sig et barn er helt almindeligt. Men det er der vel ikke noget etisk problematisk ved? De fleste forældre, betragter ikke deres barn som *kun* et middel eller en ting til at tilfredsstille deres egne interesser. Det er urimeligt at hævde, at fx homoseksuelle skulle være *mere* egoistiske end heteroseksuelle, eller at homoseksuelle ikke vil have overskud til at bekymre sig om deres barns interesser og blot behandle barnet som en ting.

d. narcissismeargumentet

At man ikke bør behandle børn blot som midler, kan udtrykkes på en lidt anden måde. Teologen og journalisten Sørine Gotfredsen er et andet eksempel på den holdning at homoseksuelles ønske om et barn ikke bør accepteres. Hun hævder, at homoseksuelle ikke bør få børn, "fordi deres bestræbelser på at få børn er præget af *narcissisme*, og *den urimelige ide*, at fordi man har lyst til noget (fx børn), så har man også ret til det". (Politiken 11/5 2002)

Lad os analysere 'den urimelige ide' først. At det er urimeligt at slutte fra, at fordi en person har *lyst* til noget (fx at blive underholdt af en klovn), så følger det at personen har *ret* til det – er indlysende. Men dette generelle forhold udelukker jo ikke, at der findes situationer, hvor individer kan have lyst til noget, som det er rimeligt at betragte som en rettighed, som

andre har en pligt til at respektere. Jeg har fx lyst til at ytre mig frit, og i vores samfund mener vi, at retten til ytringsfrihed bør respekteres. Retten til ytringsfrihed besidder vi selvfølgelig, også selv om vi ikke har lyst til at have den.

Summa summarum: i nogle situationer har vi ret til det, vi har lyst til (fx ytringsfrihed) og i andre ikke (fx at tæve andre). Man kan derfor ikke blot afvise homoseksuelles lyst/ ønske om at få børn, ved at henvise til ideen om, at man *generelt set* ikke har en ret til det, man har lyst til. Vi må skelne mellem hvilke lyster (fx at tæve andre og lyst til ytringsfrihed) vi mener, skal blive til rettigheder. Og dette kræver, at vi begrundet hvorfor et ønske eller en lyst bør akkompagneres af en rettighed. I lyset af den tidligere diskussion har vi set at der eksisterer en menneskerettighed og et moralsk princip, der støtter homoseksuelles ønske om at få børn. Nemlig retten til at skabe sin egen familie og lige adgang til sundhedsvæsenets ressourcer uanset seksualitet, etnicitet etc. Desuden har vi vist at overholdelsen af disse normer ikke er i modstrid med barnets tarv.

Men hvad med den første del af indvendingen? Er det udtryk for *narcissisme*, når homoseksuelle ønsker at få børn? Det er svært at få øje på, hvorfor det er narcissistisk at ønske sig børn, hvis alt tyder på, at man kan give barnet et godt liv. Ønsket om at få børn er vel noget ganske almindeligt og anerkendt. Generelt set er motiverne til at få børn meget forskellige, og nogle af motiverne er måske lidt kritisable. Men så længe børnene har det godt og vil blive elsket af deres forældre, er det vel ikke så vigtigt, hvad motivet er. Det vil under alle omstændigheder være diskriminerende på forhånd at afvise homoseksuelles mulighed for at få børn på lige fod med andre, ved at henvise til at homoseksuelles motiver til at få børn altid er egoistiske og at heteroseksuelles motiver er fyldt med næstekærlighed. Når homoseksuelle får børn (via insemination) er der i alle tilfælde tale om ønskebørn – det samme kan man des-

værre ikke sige om alle børn af heteroseksuelle.

e. konsekvenser af eget valg

Til fordel for en konservativ holdning hører man ofte noget i retning af, at hvis man vælger den homoseksuelle livsform, så må man også acceptere at man ikke kan få børn. Lad os se på et par eksempler.

John Aa. Halse: Visse valg her i tilværelsen implicerer nu engang nogle fravalg. Og når man vælger den homoseksuelle livsform, må man indstille sig på, at man ikke kan få børn.

(Politiken d. 15/12 2002)

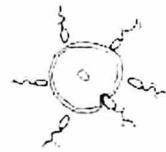
Tove Videbæk: ... [Retten til adoption] opgiver man, når man vælger en partner af samme køn.

(metroXpress d. 9/11 2001)

Tankegangen peger på det rigtige forhold, at man ved at vælge noget også samtidigt foretager et fravalg af noget andet. Hvis du vælger at gå til fest fredag aften, så har du samtidigt også fravalgt at arbejde fredag aften (og måske også lørdag morgen!). At vi ikke kan arbejde fredag aften og samtidigt være til fest er fysisk umuligt.

Men det er udtryk for vrøvl at det *påståede* valg af seksualitet, bør udelukke muligheden for at få børn via kunstig befrugtning eller adoption. Analogien til festeksemplet viser hvorfor indvendingen er problematisk. Det er fysisk *umuligt* at være homoseksuel og samtidigt være forældre. Det er ikke en nødvendig konsekvens af homoseksualitet, at man så samtidigt har fravalgt at få børn. At vælge homoseksualitet er jo foreneligt med at få børn. Mens det at gå til fest fredag aften er uforeneligt med at arbejde fredag aften.

For øvrigt, er det jo ikke engang sikkert, at seksuel orientering er at betragte som en valgmulighed. Måske er homoseksualitet genetisk bestemt, og typisk vil vi sige, at hvem en person forelsker sig i, jo ikke

er et spørgsmål om hvem *personen vælger* at forelske sig i – kærlighed og erotisk tiltrækning er ikke noget, vi kan kontrollere med vores fornuft.

Homoseksuelle har ikke fravalgt muligheden for at få børn. Det er os – det omkringliggende samfund (via lovgivningen) der forhindrer en stor gruppe af homoseksuelle i at få et af deres højeste (og mulige) ønsker opfyldt!

KONKLUSION

Vi håber at have vist, hvorfor homoseksuelle bør have adgang til kunstig befrugtning, på lige fod med heteroseksuelle. En lovændring vil passe fint med, at vi i Danmark, via andre love forsøger at dæmme op for diskrimination af homoseksuelle.¹⁵⁾ I et retfærdigt samfund bør man tilstræbe at alle individer skal have de samme muligheder for at få opfyldt et af deres største ønsker (fx ønsket om at få et barn eller ønsket om at få nogle forældre der vil elske en) og at få lægehjælp uafhængigt af deres køn, etniske herkomst, religion, handicap eller seksuelle orientering.

Thomas Søbirk Petersen,
Ph.d. er ekstern lektor ved KU
(Afd. for Filosofi) og RUC (Videnskabsteori og Filosofi).

Kirsten Hansen,
mag. art. er undervisningsassistent ved
Folkesundhedsvidenskab, Panum.

Noter:

1. Lov om kunstig befrugtning paragraf 3 (Lov nr. 460 fra 10/6 1997). I Storbritannien er det lovligt for læger at assistere lesbiske med kunstig befrugtning.
2. Se fx Wulff, H.R. *Den Samaritanske Pligt. Det etiske grundlag for det danske sundhedsvæsen*, Munksgaard, 1995, s. 196-197.
3. Se lægeloven på www.fadl.net der udtrykker det officielle mål for sundhedsvæsenet. For et eksempel på den type argumentation, se Det Etske Råd, *Etske problemer vedrørende kunstig befrugtning 1. Del*. 2001.
4. Jespersen, B.A. & Felsby S. Skal raske kvinder befrugtes kunstigt?, *Ugeskrift for Læger*, vol. 165/14 2003, s. 1467. Se vores svar i samme nummer på samme side.
5. For en kritik af det officielle mål for sundhedsvæsenet se Petersen, T.S./Hansen, K. Sygdom eller Velfærd? *Månedsskrift for Praktisk Lægegerning*, 2004, 3, 333-341.
6. For en link til FN's menneskerettigheder se: www.hri.ca/uninfo/treaties/1.shtml. Artikel 2 udtrykker det forhold at alle rettighederne gælder for alle uanset politisk eller social status.
7. I Folketingets febrile tilstand, *Ugeskrift for Læger*, 2000, vol. 22, 3163, giver Poulsen, J. udtryk for samme bekymring, ved at nævne at den nye Lov om kunstig befrugtning i forbindelse med lægelig behandling, diagnostik og forskning mv. er diskriminerende overfor lesbiske. Se også Hansen, K. & Petersen T.S, *Ugeskrift for Læger* 2003, vol 7 (701) og 14 (1467).
8. Fra 1994 til 1998 er fødselstallet i Danmark faldet fra 69.668 til 66.170, Det Etske Råd 2001, s. 40.
9. Andersen, N., Amlie, C., Ytterøy, E.A.: Outcomes for children with lesbian or gay parents. A review of studies from 1978 to 2000, *Scandinavian Journal of Psychology*, 2002, 43, 335-351. Blackwell Publishers, USA. Undersøgelserne om bøsseforældre er der ikke så mange af, men der er ikke noget, der tyder på, at børnene af bøsseforældre får dårligere liv end børn af heteroseksuelle forældre.
10. Robinson, B.E.S. Birds do it. Bees do it, so why not single women and lesbians? *Bioethics*, 1997, 11:3/4, 217-227.
11. *Ugeskrift for Læger* vol. 2. August, 1999, 4438.
12. Se fx Det Etske Råd 1995 s. 2 for et andet eksempel på denne holdning.
13. Se www.boerneraadet.dk/sw73.asp for et link til FN's Børnekonvention.
14. Kant, I., *Grundlæggelsen af Moralens Metafysik*, oversat til dansk i 1993, Hans Reitzels forlag, s. 63.
15. Se fx lov om ligestilling på arbejdsmarkedet og racismeloven.